

חמדות גנוזות ופנינים יקרים מעטי הצדיקים ופעולתם הליכותיהם בקודש ורום מעלתם של מרנן תלמידי הבעש"ט זי"ע וממשיכי דרכם אוצר בלום וכלי מלא ברכה מסודר וערוך מתוך שיחות הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

אורה

לפנינו

הרה"ק הס"ק רבי יששכר דוב בער מראדושיץ זי"ע
יומא דהילולא: י"ח סיון תר"ג

שמו נודע לתהילה

'מלכתחילה נועדתי להימנות על ל"ו הצדיקים הנסתרים שברוך, גילה רבנו הסבא קרישא מראדושיץ מכבשונו של עולם, יעד עצם היום הזה איני יודע מדוע פסקו משמים כי יצא שמי בעולם ואהפוך למנהיג בישראל'.

אכן, אודות נסיבות התגלות אורו בעולם חשף רבנו את סוד התרחשות האירועים לפני תלמידיו הקרובים, וכך שח החסיד הישיש ר' יעקב זאב זילברברג, כפי ששמע מהחסיד המפורסם ר' אלימלך מאזרוב שנכח במקום ושמע זאת מפי רבנו בעצמו.

מבשלת יי"ש ניצבה לה באחזה סמוכה לראדושיץ, בבעלותו של יהודי אמיד ובעל נכסים, ירא וחרד, חסיד ובעל מעשה, מוקיר רבנן ותלמידיהם אשר לבו פתוח לכל דבר שבקדושה.

ביום מן הימים חלף בדרך הסמוכה למבשלה צדיק אחד, וכשעבר במקום ציזה על העגולו לעצור במקום ולהחנות את המרכבה בסמוך. מיותר לציין כי אך שמע האיש שצדיק בא למקום, תיכף נטש את כל עיסוקיו וחש אליו ביראת כבוד, מקבל את פניו בחום תוך שהוא מודה לה' על שזיכה אותו לביקור נכבד זה.

'אמור נא, רבי יהודי, פנה אליו הצדיק, האם ישנו רבי בעיר ראדושיץ הסמוכה?'

השיב היהודי בשלילה. אולם הצדיק לא הסתפק בתשובתו. 'אולי בכל זאת, ממש הפציר בו, שמא יש בעיר רבי כלשהו?' והיהודי, משתומם לפשר הנסיון העיקש לקבל תשובה שונה, שולל שוב. לא. מכיר הוא היטב את ראדושיץ ואף שווה שם רבות לצורך מסחרו, אך אין שם אף רבי.

'ניחא, רבי אין שם, לדברך, הסכים הצדיק בליט ברירה, אך מה לגבי 'א שיינער איד', אדם משכמו ומעלה המצוין במידותיו ועבודת קדשו? לצערו נאלץ האיש אף עתה להשיב את פני הצדיק ריקם. אין הוא מכיר אף אדם בראדושיץ העונה על ההגדרה המדוברת.

רק לאחר כמה וכמה הפצרות מצד הצדיק, חפר האיש בזכרונו וחיך בדעתו, כמו מתלבט אם לכך כוונת הצדיק. 'דווקא יש אדם אחד בעיר, אבל הוא אינו 'שיינער איד' ובטח שלא רבי, בער'ל בטלן מכנים אותו הבריות, ומפורסם הוא כאיש תם וישר, 'פרומער' המתחסד עם קונו.

'הכיצד תהיך לנכות אותו בער'ל?' פנה אליו הצדיק בחימהון שיש בו שמץ טרוניה, **'הלא 'בער' גדול הוא, והוא מנענע את העולם כולו כשם שמנענעים עץ רך באצבע היעור'!**

נפעם האיש, ופנה אל הצדיק בשאלה מגין כבודו. 'מלובלין, השיב הצדיק, ובאורח פלא פרח ונעלם ממנו כהרף עין כשלא נותר זכר ממרכבתו וכל אשר היה לו. כעבור רגעים ספורים הזדעזע האיש, בהבינו כי איש האלקים שזה עתה נגלה אליו הינו לא אחר מאשר הרה"ק החוזה מלובלין, שזה שנתיים מיום הסתלקותו.

בר דעת היה האיש, והדברים נכנסו ללבו. תיכף למחרת בבוקר השכים קום וארז מכל הבא ליד מכל טוב הארץ, מוצרי יסוד כמו גם עופות ודגים, מזון משוב ומשקאות למיניהם, רתם את כרכרתו ועשה את דרכו לראדושיץ, שם עצר ליד בית של ר' בער'ל ומצא את עולליו הרעבים ללחם ובקושי מתקיימים על פת חרבה ומים במשורה.

תיכף פרק את תכולת העגלה, כשמרגע לרגע אורו יותר ויותר עיני האשה והילדים, שמיהרו לרוץ לבית הכנסת ולחודע לביאים - ששקוע היה בעבודת קדשו. כי בא שליח ממרום למלא אוצרותיהם ולהחיות את נפשם.

בשומעו כן, מיהר הרה"ק מראדושיץ לביתו והכביר במילות תודה ושבח לאותו יהודי נדיב לב, כשבנוסף הוא מברר אצלו כיצד ידע להגיע דווקא כעת, כששעתו דחוקה לו ביותר וכמעט הגיע עד פת לחם. כששמע במה דברים אמורים וכיצד התגלה רבו הקדוש ממרום לאותו יהודי, נפעם להבין עד כמה יקר הוא בעיני רבו, עד כדי כך שירד ממקומו הגבוה בעולם העליון והתבלש בלבוש גשמי כדי להתגלות לאותו יהודי, והכל כדי להצילו מחרפת רעב.

אצל היהודי הקדוש מפסיסאח.

אצל רבותיו אלה שאב מלאו חופניים ומילא את אוצרו הרוחני במנה גדושה, ומיום ליום עלה במעלות החסידות והתרומם מדרגה אחר מדרגה, עד שהעפיל לפסגת ההשגה והיה ליחיד וימיוחד בעבודת קדשו.

כך למשל ידוע אודות הנהגתו להקפיד בכל מחיר על טבילה לתוספת קדושה וטהרה, עד כדי מסירות נפש של ממש. על כך ישנן עדויות מפעימות, כי היה נוהג בעונת החורף הקפואה לשבור את הקרח שקפא על הגהר ולטבול במימיו הקפואים, הגם שהיתה הטבילה כרוכה בייסורים והיה בכך סכנה של ממש.

יששכר באהליך

חזקה על ישראל שהם מכירים בקדושים המצויים בניהם, וכצולחית של אפרסמון שריחה נודף למרחוק כך יצא שמו וטבעו של רבנו בעולם, עד שלא נותרה לו כל ברירה כי אם ליטול על שכמו את עול ההנהגה והוא נתמנה לכהן במשרה הרמה ברבנות העיירה ראדושיץ, כמו גם בעיירה פשדבורז שבפולין.

במקביל לכהונתו כמרא דאתרא, עשה כרבותיו וייסד עדה שמטרתה להנחיל את דרך הבעל שם טוב וערכי החסידות, וכך החל לכהן כמנהיג לרבים, רועה את צאן עדתו באמונה ובחמלה.

ביתו הפך מהר מאד לכתובת לכל פונה, בין אם מדובר היה בבני ברית שהתדפקו על דלתו וצבאו על ביתו כדי לקנות דעת ולהשכיל בעבודת הבורא, להיפקד בדבר ישועה ורחמים או להזכיר עצמם לברכה והצלחה, ובין בקרב הגויים אשר בארץ, ששמעו של רבנו הגיע אליהם והם נהרו אליו להיוועץ ולהחכים בנושאים שונים.

היה רבנו יושב באהלו, מצודתו פרושה בכל קצווי ארץ ואותו ומופתים מתגלגלים תחת שלחנו דבר שבשגרה, ופעם אף התבטא ואמר שמטרת ירידתו לעולם היא כדי לפרסם את אלוקותו ויברך בעולם, וכי לשם כך מרבה הוא לפעול ישועות למעלה מדרך הטבע, למען ידעו כי יש אלוקים בקרב הארץ.

עדויות רבות מספור מספרות את סיפורו של הרבי שפעל בכוחו הגדול לרפא חולים ולפקד עקרונות, שברכותיו השפיעו פרנסה ברווח לעמך ישראל והצילו לא אחת מצרות שונות ומשונות, ועד כדי כך הגיעו הדברים - שהעידו על פעמים בהן היה רבנו מוהי מתים בכוחו הרוחני הכביר.

כך גם ידוע אודות ראייתו הזכה, בהיותו צופה ומביט למרחקים ויודע את אשר במסתרי לבבו של אדם אשר ניצב לפניו, קורא את פנימיותו כספר פתוח ומטיב להנחות אותו בהתאם לתכונותיו, מעשיו ושורש נשמתו ולהורות לו את הדרך בה יילך למען ידבק באביו שבשמים.

ביום שישי ערב שבת קודש פרשת שלח, י"ח סיון תר"ג, נתבקש רבנו לשיבה של מעלה והותיר אחריה את בני עדתו המומים וכואבים, ואת עם ישראל כולו מיותם מאותו רועה נאמן.

רבנו נטמן בראדושיץ שבפולין, ומקום ציונו הקדוש הפך לאבן שואבת לכל מבקש ה' החפץ לדבוק בדרכיו ולמבקשים את ישועה ה' בכח הצדיק, עד עצם היום הזה מעידים העולים על קברו כי ניתן לראות בחוש את כוחו הגדול, בבחינת 'גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם', ורבו סיפורי המופת על הישועות להם זכו המשתתחים על ציונו הקדוש.

אף אלה האמונים על ציות עיוור לדברי חכמים ואמונה תמה בדרים, יש והם מתמודדים מול חומה בצורה ועיקשת אותה מציב מולם היצר, כמו מבקש לבחון עד כמה איתנה אמונת החכמים שלהם. לעתים, כשאדם אכן גובר על יצרו ומכניע את עצמו ורצונותיו לדעת רבו, זוכה הוא לשכר עצום אותו ניתן לחוש, למשש ולראות עין בעין כאן, בעלמא הרין.

כך היה כאשר נקרא ביום בהיר ר' יצחק בארון, אברך משי יקר שמלא את תפקידו כמשמשו בקודש של רבנו המגיד הגדול ממעורטש, אל הקודש פנימה.

'האם שמת לבך לאשה העובדת בביתו כמשרתת?' שאל המגיד, ור' יצחק אכן הכירה. עלובה היתה האשה, קשת יום ולמודת סבל וחולי, ונוסף על כל זאת כעורה היתה וחסרת חן. שילוב בלתי מוצלח זה הביא לכך שנתורה האשה בדר, ממתנה בכליו נפש לזיווגה ההגון אך זה בושש מלבוא.

'שא נא את האשה הלזו לאשה' הורה לו המגיד, ולצד ההוראה בישר לו אודות התמורה הכבירה שיקבל משמים עבורו. 'ובזכות כך, תזכה וייוולד לך בן שאיר את העולם!'

מה לו לר' יצחק, אברך צעיר וכשרוני שתעידו לפניו, עם הנערה החולנית. למה לו להעמיס על כתפיו את הריחיים הכבדות הללו ולהכניס את ראשו הבריא למיטה חולה, כמאמר הבריות. אולם אחת היא לו, לשמוע בקול רבו הגדול ולציית לדבריו, באשר ידע כי אם אמרו חז"ל שדבריהם כגזילת אש - הרי דברי המגיד כלהבות יקודתם, ואין להרהר וכל שכן לערער אחר דבריו כהוא זה.

יש שכר למצוה

נשא אפוא ר' יצחק את האשה, ולפקודת השנה - בשנת תשכ"ה, נפקדו בני הזוג בבן זכר, וייקרא שמו בישראל: **יששכר דוב בער**. ועם כזה שדכן איש האלקים שיצר את הקשר ופעל לזווג ביניהם, לא יפלא אפוא כי עלה הזיווג כהוגן והיה כענבי הגפן בענבי הגפן, ופירותיו כמותו נאים ומשובחים ביותר.

כבר נבערותו הפליא הילד את כל רואיו במבטו הטהור, בארשת פניו שכל שידרה את רצונו הפך לעשות רצון קונו ובהתמדתו נמלאה ועבודת התפילה שנראה היה כי נלקחה מדורת קדומים.

נבערותו המשיך ללכת מחיל אל חיל, ואת משנתו בתקופה זו קנה אצל הרה"ק ר' אליעזר ליפא מחמלניק, בנו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'נסק, על ידיו יצק מים ומבארו הרווה את צמאונו הרוחני, והוא עודנו טרם מפורסם ושמעו עדיין לא יצא. בשנים אלה חווה בן העלייה המופלא על בשרו את סיון העוני, את טעם הרעב והמחסור, אולם כל מעייניו היו נתונים להשלמת קומתו הרוחנית ולקנייני תורה והעבודה אותם רכש אצל רבו, ומה לו ולהבלי וענייני העולם הזה.

ויט טינמו לסבול

ויגדל הנער ויהיה לאיש, וכיששכר הצדיק בשעתו הטתה שמו לסבול על תורה ועבודה, על קדושה וחסידות.

לשם כך כיתת את רגליו בין המאורות הגדולים שברוך, בראש ובראשונה אצל הרה"ק הרבי ר' אלימלך, וכך גם אצל תלמידיו הגדולים הרה"ק החוזה מלובלין, הרה"ק המגיד מקאזניץ, הרה"ק ר' מנחם מענדל מרימנוב, הרה"ק האוהב ישראל מאפסא ורה"ק ר' משה לייב מסאסוב, כמו גם

החל מאותו יום והלאה נגזרה ועלמה לה דמותו של 'בער'ל בטלן, ותחתיה הופיע הרבי שזו עתה נודע שמו לתהילה, ועד עצם היום הזה מעביר שמו יראת כבוד בלב כל יהודי, הלא הוא הסבא קדישא מראדושיץ.

מי שם פה לאדם

מתלמידיו הקרובים והנאמנים ביותר של רבנו, היה הרה"ק ר' שלמה בעל 'תפארת שלמה' מראדומסק, שעל אף גדולתו העצומה שלו והעובדה שהיה בעצמו מהקדושים אשר בארץ, ראה ברבו זה דמות מלאך האלקים ואף התבטא ואמר פעם: 'כיצד אוכל לתאר בפנים את רבי הסבא קדישא מראדושיץ, הלא כל רמ"ח איברי ושר"ה גידיי היו רועים ביראה נוראה מקול גניחתו בלבד!'

כן היה תפארת שלמה' מכביר בסיופי מעשיות אודות רבו ופעולותיו, הישועות שפעל בדרך מופת והעובדה שהיה משרד כל מערכות הטבע בדבור פיו בלבד, בבחינת 'צדיק גזר והקב"ה מקיים'. עד כדי כך היתה הערצתו כלפיו גדולה, שהיה מכנהו בתפארה: 'הבעל שם טוב השני'.

היה זה באחת מנסיעותיו התכופות של הרה"ק מראדומסק אל ה"ס"ק מראדושיץ, למלא את מצברו הרחני ולקנות קנייני נפש מאוצרו הבלום של רבו הגדול.

'הו, כמה טוב שבתא הנה!' צהל לקראתו הרבי, כשהוא מקבל את פניו בארשת פנים מאירות ובחביבות יתירה ויוצאת מגדר הרגיל, 'הלא בדיוק כעת זקוק אני לעזרתך, שתסייע לי לקדש שם שמים בעולם'.

אם כי נבצר מביתו של התלמיד הגדול למה כוננת רבו, אולם כתלמיד נאמן לא הררה ולא הסתפק, אלא על אתר נענה בחפץ רב ובשמחה על כך שיזכה לעשות רצון צדיק: 'זדיא שאעמוד לימין הרבי בכל אשר יודיק, ואברכה תהא זו זכות גדולה אף עבורי - שיתקדש שם שמים על ידי'.

שמע הרבי את תשובתו, וקורת רוח התפשטה על פניו. 'המתן נא כאן בחדר', הורה לו, ואל הגבאי שנכח במקום פנה וציווה: 'קרא לא לכאן את היהודי שהגיע מאשכנז עם בנו'.

'היהודי שהגיע מאשכנז', זאת למודעי, היה חריג למדי בנוף ולמעשה הפך לשיחת היום. לבושו קצר ומוהרדו כשל המתחדשים, מטורטו גלוח לשמעי 'צדיק' ראשו חשופים מכל זכר לפאות, שפת הידיש אינה שגורה על פיו וכל שיגו ושיחו כשל האשכנזים שהיו רחוקים כרחוק מזרח ממערב מעולמם של החסידים.

יחד עם זאת, שמע של רבנו הרחיק והגיע עד ארצות מערב אירופה ומשך אליו אף את המודרנים למיניהם, המתקדמים והנאורים ששמעו על איש המופת ונהרו לפתחו להיפקד בישועה. ביניהם היה יהודי זה, שהגיע לחצר הקודש וקמטי צער הרושים במצחו. מקמטים את פניו.

'בן יחיד יש לי' החווה בידו על הנער שניצב לצדו, 'אולם חרש-אילם הוא מיום היוולדו. ממון רב כבר פירתי וטרחה רבה טרחתה, נדדתי בין הרופאים המומחים ביותר והוצעתי בכל אחד שיש בידו לסייע. אפס, די רופאים קצרה מלהושיע', כאן נשבר קולו של האיש, 'זכר מה שאני רוצה - זה לראות אותו שומע ומדבר כאחד האדם'.

שמעו של הרבי אכן הגיע לגרמינה הרחוקה, אולם טיבו לא היה נהיר להם ביותר. בטוחים היו כי מדובר ברופא כלשהו, אדם בעל יכולות טבעיות ויצאות מגדר רגיל, אולם כזה שמגרעות וחסרונות האנושיות על ספחו עליו והלך מחשבתו ככל האדם. אי לכך הציע האיש, חסר הרקע בכל הנוגע לצדיקי הדור והליכותיהם, את ההצעה הבאה.

'עשיר מופלג אני, ציין בהטעמה, 'מש עשיר', שב והדגיש, והספיק לכך הצעה שכלל שבעמיקה דעתו - לא ניתן לעמוד בפניה, 'אשלים כל סכום אותו ירשת עליי הרבי, אעשיר את כבודו וקורח את רק וישוע את בני וישב לו את יכולת הדיבור וכן השמיעה'.

אולם תשובתו של הרבי הפתיעה אותו. 'לא בממונך אני חפץ, ואין לי כל חשק בספק או תוב', אלא מה? תהיה נתלתה בעיני האיש, גבות עיניו נוקפו, מביעות ללא מילים את סימני האשלה.

התברר כי לרבי יש מחיר, הוא אכן תובע תמורה מסיימת. 'בקשה אחת לי ממך', הבהיר רבנו לאיש, 'זהיא תלויה בחוט השערה', שוב היו דבריו כחדיה בעיני האיש, והוא המתין להסבר. 'אם רק תתחייב לפני שתתחיל לגדל את זקנך ופאותך, תשווה לפניך ארשת יהודית הדרוה', מיהר הרבי להבהיר את כוונתו, 'אזי מובטח לך כי יירפא בנך ממחלתו ויפתח את פיו ואזנו כאחד האדם'.

רגע. לזאת לא פילל היהודי. איש עסקים ממוחל היה, וככזה החל במשא ומתן. 'אין אף יהודי בעירי המגדל זקן ופאות', ציין בפני הרבי את המונח מאליו, 'תהא זו חרפה וכלימה עבורי לשוב לעירי ולשוות לעצמי מראה כל כך... גלותי', המשך בתחנוניו, 'אנא, רבי! הציבו לפניך כל תנאי אחר ואקימנו, אך אינני מסוגל לעמוד בתנאי שהצבתם'.

אך רבנו מצדו, כך התברר לו, ידע פרק ושניים בהלכות משא ומתן. 'לא ולא', הבהיר נחרצות, 'זהו תנאי וזו התמורה לה אני

מצפה. אם תגדל את זקנך ופאותיך - יטב לבנך, ואם לא - לא אוכל לסייע'.

ראה הלה שהרבי עומד בדעתו, נסוג מעמדתו הנחרצת אך ניסה בכל זאת לרכך את 'אזר הדין' ולמתן את הדרישה התובענית. 'בעוד כשבעים', סיפר, 'עתידה אחותי להעסיק את בנה. אילו פנים יהיו לי אם אתייצב בשמחתה כן, על עבות ופאות משתלשלות, כשכלל המשתתפים בשמחתה - על בני המשפחה המורחבת והאורחים הרבים, מגולחים כולם למשעי?' ביקש אפוא מהרבי ארכה כלשהי, שלשה שבועות עד להחלת גזר הדין...'

חיך רוחו על פני הרבי, כמו גם על פני תלמידו הרה"ק מראדומסק, לנוכח בקשתו התמה של היהודי, אך ככל שנגע הדבר לדרישתו, לא זו הרבי מעמדתו כהוא זה.

'בידך הברירה', הציב בפני היהודי האומלל את הצעתו הסופית, 'או שתתחיל כבר מעתה לגדל את זקנך ופאותיך כפי שהצעת, ואז תעלה ארכה לבנך, או שתעמוד בדעתך ותבחר להמשיך את המצב הקיים, אולם אז יישאר בנך במצבו הנוכחי אף הוא' וכדי לשלול כל סיכוי לארכה כזו או אחרת הוסיף, 'את ההחלטה - עליך לקבל כעת'.

לא נותרה על כף ברירה. וכי מה לא יעשה אדם עבור בנו יחידו, הסובל ונאנק תחת מגבלה משונה זו ועתה בידו לרפאותו ולהשיבו להיות כאחד האדם. 'מסכים אני, רבי', נענה בקול מואץ, 'אעשה ככל אשר תצוו עליי'.

שמעו הצדיקים ואורו עיניהם, והרבי הרעיף על ראשו של היהודי ברכות לרוב ושייבב בכל פה את מעשהו. אולם, זאת הוסיף וביקש, 'אכן בהסתחי שיתרפא בנך, אך מפיצר אני כן כי תשובות את שבתך יחד ועמו, כאן בעיר, היות ועזו חפצי שתשתתף בשלחן הטהור אותו אערוך בבית שבח'.

חלפו ימות השבוע, ועם בוא השבת הקדושה שטפה את העיר כולה התרגשות בלתי רגילה. 'בליל שבת קודש', שחו החסידים ונפוצה השמחה, 'ירפא הרבי את הנער'!

התאספו ובואו חסידים ואנשי מעשה, ספרנים לרוב וגם ספקנים לא מעטים. הכל סבבו את הנער, מנסים לדובבו אך נתקלים בחומה בצורה של חרשות שמנעה ממנו להבינם, לצד אילמות שלא אפשרה לו להשיב להם. בינתיים, מאום לא אירע, והכל המתניו בחוסר סבלנות לקראת הפלא הגדול העתיד להתרחש. והנה, נכנס הסבא קדישא לבית המדרש וניגש לערוך את שלחנו, לא לפני שהסבא לאותו יהודי להתייצב לצדו יחד עם בנו. רק לאחר מכן החל לקדש על הכוס, בהתלהבות ויקרת כהרגלו.

סיים הרבי את הקידוש, לגם את רוב הכוס, ואת יתר היין שנותר בגביעי הגיש - יחד עם תלמידו הגדול הרה"ק מראדומסק, לנער האומלל.

'ברוך' פנה אליו הרבי וציווה, כביכול מסוגל הוא לשמוע. אבל לא. לא 'כביכול'. הנער, משל מימיו לא לקה באוזניו והרי הוא שומע היטב מבטן מולידה, הנהן בשטות כמבין את דבריו. 'אמור אחרי: 'ברוך', מורה לו הרבי, וקולו של הנער שמע לעומתו, נבון אך יחד עם זאת ברור וחד: 'ברוך'!

כך מילה אחר מילה, הרבי הוגה בשפתיו הקדושות את מילות ברכת הנהן, והנער מתרחק מחזיק אחריו, מברך בפה מלא כבקי ורגיל. '...בזאת פרי הגפן! מסיים הרבי, והנער בעקבותיו, וקול העניית 'אמן נרגש מהדהד ומרעים בחלל, סוחט דמעות מעיני הנוכחים שחזו בפלא הגדול.

החל מאותו יום נוספה דמות לחצר הקודש בראדושיץ. יהודי טטור זקן ופאות, בעל מראת חסדי מובהק ונופך יראת שמים המטרת את פניו. את אש שתקע סיפירו האישי והוא השתלב היטב בין החסידים הרבים, אולם פה ושם ידעו חודי הזכרון להצביע על 'האשכנזי' ובנו, אב ובן שוכו להתקרב והן עתה הם מבני העלייה והבחורים שבחבורת הסבא קדישא.

מסירות נפש באמונת חכמים

אם אמרו חכמינו ז"ל (חגיגה טו) כי יאה העניות לישראל, הרי שהיה רבנו מקושט בכך ביתר שאת. לחמו לחם צר, מימיו במשרה ואת עצמותיהם הדאבות לא תמיד עלה בידו להניח על כר וכסת.

כך למשל מסופר אודותיו, כי הגיע פעם למאפייה על מנת לקנות פת לחם להחיות את נפש בני ביתו, כשהוא מוצא פתרון מעשי לשאלה 'כסף מנלן?' ומושיט את מגבעתו לאופה כמסוכן. כשמתה על כך אדם שלא היה מודע למצבו הכלכלי הקשה, הגיב בשכינות וציין: 'הלא אמרו חז"ל (סנהדרין לו) כי כל המקיים נפש אחת מישראל - כאילו קיים עולם מלא. אם כן אך מתבקש שיבוא מאן דהוא ויחפון לקנות את עולמו במימון פת הלחם שלי, אך מדוע שלא אעשה זאת אני ואזכה בעולם הבא המובטח?... לשם כך נתתי את כובעי במשכני'.

התיה באחת מנסיעותיו התכופות להסותפך בצל רבו הגדול הרה"ק החוזה מלובלין ולהיות מזיז השכינה בחצר קדשו, בעודו צוער לימים ועדיין לא יצא שמו בעולם. רק יחידו סגולה שעיניהם זכרו היטיבו לראות את סגולותיו של האברך הקדוש, אולם דמותו טרם נודעה לאנשי דורו כולל.

לובלין, עיר מושבו של החוזה, זימנה פרנסה רבה לכל העוסקים בתחום האירוח. מכל קצווי ארץ, מקרוב ומרחוק ואף

מחוף לגבולות פולין נהרו רבבות לובלינה, במועדי השנה וכן גם בימים שבשגרה. פרחי חסידים ואנשי מעשה, צורבים ובני עלייה, המון העם שביקש להיפקד בדבר ישועה ורחמים ואף אדמו"רים מפורסמים, כולם ביקשו להתחמם לאור האבוקה הגדולה שלובלין, להתבטח מתורת האור הדור והדרו. אלו וגם אלו מצאו את מקומם בבתי האכסניה הרבים שלובלין, בוחרים את מקום לינתם בהתאם ליכולותיהם הכלכליות.

היו גם, בין בני האכסניה, שהשכילו לפנות לקהלי היעד השונים ולנהל אכסניה הנותנת מענה בו-זמנית לגבירים ובעלי ממון לצד צעירים ומועטי יחולת. לשם כך העמידו חודי פאר לצד גומחות מעוררות רחמים, קיטון עלוב למראה לצד סוויטת יוקרה במונחים של אותם זמנים.

באותה הזדמנות סביבה נסוב המעשה דגן, מצא את עצמו בן העלייה הצעיר ר' יששכר בער נדחק אך בקושי בחדרון צר ודחוק, כשבאותה אכסניה מארחו גם הרה"ק ר' מאיר מאפטא בעל 'אור לשמים', שבאותה העת כבר היה מנהיג לקהל חסידים ושמו יצא בעולם. מטעם הדברים וביגוד ליחסו כלפי האברך הצעיר, שיכן בעל האכסניה את הרבי הגדול בחדר נפרד ומרווח משלו, כשכל צרכיו מסופקים לו על ידי הטוב ביותר, בעוד החסיד הצעיר נאלץ להסתפק במועט שבמועט.

באחד הימים, בתקופת שהותם באכסניה, ירד הרה"ק מאפטא מהקומה העליונה, כשבמורד המדרגות הוא נתמך באברך הצעיר. תוך כדי ירידתם במדרגות, נאנח האברך אהנה עמוקה המשברת חצי גופו של אדם.

'אוי ואבוי, וינגעמאן, מה זה אירע לכם?' פנה אליו הרבי מאפטא בארשת דאגה, 'שמא מיחוש כלשהו אחז בכם, או אולי חסר לכם דבר מה, ושמא יהיה בידו לסייע'!

'ולמה תתפלל, רבי?' השיב ר' יששכר בער בתמימה משלו, 'הלא בכל פעם בה יש לרבי איהו' נתח טוב' בו יוכל לכבד את אחד מאנשי שלומנו, הוא בוחר בכם! תפילת שחרית בימים מיוחדים? ודאי, ר' מאיר! יגנון מרטיט בשלחן הטהור בליל שבת? אין ספק, ר' מאיר! וכן הלאה והלאה בכל עת והזדמנות. ומה נותר לי?'

זמן כן נשאר בשביל יששכר בער? המשך באותה נימה, מבטו מושפל בכאב, 'אם מודמנת שמתח חתונה של יתום ויתומה אומללים, או אז נקרא בער'ל אל הדגל... רק אז קוראים לי לעשות את אדרת הבדחנות ולהשוזר פניי במלאכה בזויה זו...'

הישר הרבי מאפטא מבט לאברך הצעיר, כמו בחון את כוונותיו. 'בער'ל, הייתכן שברצונך לנהוג ברבנות? ויתכן המשך בהצעה מעשית, 'אם כן הדבר, הושט נא לי את ידך'.

לא רודף כבוד היה האברך ולא בשררה חפץ, אולם היטב הכיר את מעלות ההנהגה וסגולותיה, ותיכף הבין כי זה עתה נקרתה פניו הזדמנות שאולי לא תחזור על עצמה, להיטמך להנהגה ולזכות לכוחות הנפש והרוח להם זכאי מנהיג עדה בישראל. על אתר הושיט שתי ידיו לר' מאיר'ל, והרבי מצדו אחז בו בחום ונשא תפילה חרושית.

דא עקא, בתוך כדי דיבור הפנים ר' בער'ל כי מוטב שלא יתגלה הדבר לאוזני רבו הרה"ק מלובלין, שמא לא ימצא חן בעיניו הדבר ואולי אפילו יבולע לו חלילה. שמא דחיקת השעת מצדו אין בה מן המעלה, ואולי מוטב היה אילו היה נמנע מלנקוט בצעד זה.

הפציר אפוא ר' מאיר'ל לבל יגלה את און בן, אולם למגינת לבו נתקל בהתנגדות נחרצת מצדו. אדרבה, ראה הרה"ק מאפטא לנכון לגשת תיכף לרבו הגדול, לספר דברים כהווייתם.

במפתיע, הגם ששמע הרבי מלובלין את הדברים, בחר להתעלם מכך בתפומן ולא להגיב במאומה. לא כי בכל הנוגע ליחסו המקורב כלפי תלמידו הצעיר שותף לאחד ממבשרי חברותו, כמו גבה הר ביניהם. החל מאותו יום, ולא בכדי, זכה ר' בער'ל ליחס צונן יותר מצד רבו, וכמה שרק ניסה לרכך את לבו ולפייסו על משגהו, לא ניאוח לכך הרבי.

חלפה תקופת מה, ובוים מן הימים ביקש החוזה לנסוע לעיר טומשוב, כשהוא מפתיע את ר' בער'ל בבקשה כי יצטרף אליו במסעו זה. רבנו מצדו, אשר תר זה מכבר אתר הזדמנות לזכות מחדש בקרבת רבו, קפץ על המציאה ויחיל כי בהזדמנות נדירה זו יזכה לישרת את ההורים ולהשיב את חיבת רבו הגדול כלפיו. אך אליה, וקוץ בה. תנאי חד משמעי הציב הרבי, עליו יקום או ייפול דבר, 'אבקשך כי תימנע מהכנסת כל דבר מאכל לפיך במשך הנסיעה', ציוה עליו במפגיע, 'כל עוד לא אורה לך לעשות כן'.

לא היה שמץ של ספק בלבו כי הוא נכון לכל תנאי שהוא, ובלבד שיזכה להצטרף לנסיעה עם רבו. הנהן אפוא נמצאות בראשו ואישר על אתר את התנאי המדובר. רק לאחר שקיבל הרבי את הסכמתו לכך, יצאה הפמליה לדרך.

בהלך מסע הקודש, כהרגלו, עצר החוזה מפעם לפעם בעיירות וכפרים שם את הדרך, נוטה אהלו לזמן במפונק דרכים כזה או אחר ועוצר לאתחתאם קצרה כדי לפוש מטורח הדרך ולאגור כוחות להמשך המסע. כל אותו זמן, גם כשכל בני החבורה סעדו את לבם והשיבו את רוחם בארוחה שיש בה ממש, היה התלמיד אמוק על ציות מחולט לדבריו רבו ולא סטה מהוראתו אף בטעימה בעלמא.

'אמור נא, בער'ל', פנה אליו הרבי לפתע, 'האם אכלת משהו?' והוא מצדו מהנהן בראשו לשלילה. ודאי שלא. חזקה עליו דברי

רבו לבל יטעם דבר מאכל טרם יצטווה על כך במפורש. והרבי, שומע ואינו מגיב.

כך שוב ושוב במהלך הנסיעה והתחנות שבה, מפעם לפעם פונה אליו הרבי ומברך בארשת תמימה האם טעם דבר מה, והוא שולל שוב ושוב, בתמימות ובעקיביות. הרבי מצדו, פעם אחר פעם, שומע אך אינו מגיב מאומה.

הזמן נמשך, והוא עודנו בתעניתו. זה מכבר חלפו שתי יממות תמימות, שני ימים ושני לילות בהם רעבונו רק הלך וגבר, אולם הוא דבק ללא שיוור בציווי רבו ואינו שובר את תעניתו, ויהי מה. ולא זו בלבד, אלא שבסעודות אותן עורך הרבי במקומות חנייתו ניצב התלמיד לצדו, מגיש לרבי את מזונו וכך גם מחלק לחסידים את השריידים, אולם שותק הוא ואינו מעז אף לבקש רשות לטעום דבר מה. כשהרבי יראה זאת לנכון, סמוך הוא ובטוח, יורה לו על כך.

הגיע ובא היום השלישי למסע, ולאחר סעודה עשירה כיד המלך בה היה ר' בער'ל שותף בגופו ואף שירת בה בנאמנות, אך לא הכניס לפיו אף טעימה מכל המוגש בה, חש שכוחותיו כבר לא עומדים לו. בולמוס נוראי תקף אותו, רגליו כשלו תחתיו ולשונו הצחיחה הבהירה היטב כי כמעט וכלו כל הקציעין, באו מים עד נפש, כפשוטו. אך כפשוטו היה בינו לבין עלפון, בגודל חולשתו, אולם איתן הוא בציות לדברי הרבי.

שעות ארוכות ארכה הסעודה, ובסיומה עלה הרבי למרכבתו והמשך בדרכו אל מחוץ לעיר.

במהלך הנסיעה שקעו היה הרבי בשלו, אולם לפתע ננער משרעפיו ופנה לתלמידו: 'בער'ל, האם אכלת היום?' ואילו הוא מצדו נענה כמורגל בדבר, בתמימות קדושה: 'לא אכלתי מאומה'. ארשת פליאה עלתה על פני הרבי: 'מדוע אכן לא אכלת היום מאומה?' תהה, ור' בער'ל משיב בפשטות: 'הלא הרבי ציווה עליי להימנע מן עד שקעו ליה אחרת במפורש, ועד לרגע זה טרם קיבלתי הוראה כזו.'

בתגובה עטה הרבי תמיהה מעושה, כמו נדהם לשמע הדברים, ותיכף הוציא מכיסו שלשה מטבעות כסף וזירז אותו לרוץ ולרכוש לעצמו ככר לחם. לעגלון הורה הרבי להמתין בסבלנות, עדי ישוב ר' בער'ל לכר הלחם.

כל עוד רוחו בקרבו אף רבנו בחזרה אל העיר ממנה יצאו זה עתה, שירך אך בקושי ובחולשה רבה את רגליו אל המאפייה המקומית ושלשל לידו האופה את שלוש מטבעות הכסף שקיבל מהרבי, מקבל בתמורה ככר לחם רחיקית וטרייה שרק הניחוהו שלה יכול לגרום לבלולמוס של ממש. כשהלחם בידו שב ברגליים כושלות אל מרכבת הרבי, טיפס וישב לצדו, כשהלחם עודנו בידו.

חלפה כמחצית השעה, והרבי פונה אליו שוב. 'האם אכלת כבר?' והוא שולל. 'ולמה לא אכלת? הלא הורית לך שתקנה לעצמך לחם, ואף הענקית לך את המימון הנדרש לכך?' תהה הרבי, והוא מצדו נענה: 'הרבי אכן אמר לי לקנות את הלחם, אך טרם ציווה עליי לאכול ממנו.'

'נו', התייבש בו הרבי בתגובה, 'גש נא תיכף אל המעיין הקרוב, וטול ידך כהלכה'. לא המתין ר' בער'ל, נטל כלי שהיה בעגלה וחש אל המעיין הסמוך. נטל ידיו, שב אל העגלה והמתין בסבלנות. עד רגע ונשמט פורחת ממנו, אך הרבי הלא רק הורה לו ליטול ידיו, בעוד לאכול טרם נצטווה.

או אז, כעבור רבע אורכים, נזעק לפתע הרבי: 'בער'ל, מהר לברך, חטוף ואכול!'

'כיוון הרבי הקדוש כחוט השערה', התבטא רבנו לימים, 'ואילו היה מהממהה אף רגע נוסף - לא היה יותר בער'ל בעולם רח"ל!' אולם עד כמה רתה שמתו כאשר תיכף וסמוך לכן וזתה קרבתו אל הרבי לעדנה מחדשת. תפירת רבו סרה לחלוטין ויחסו אליו שב כמקדם.

שלשה אנשים ניצבים עליו

גש' הרב סעודה גדולה ועשירה, עם בשר ודגים וכל מטעמים' פנה הרב'ק החוזה מלובלין למקורבו החסיד המופלג ר' מרדכי ראקובער, 'שכן נתגלה לי משמים שהיום עתידים לבוא אליי שלשה אנשים, אשר בבית דין של מעלה העידו אודותם כי אנשים קדושי עליון הם!'

רטט של התרגשות חלף בגוו של ר' מרדכי, כולו נאחז בצפייה לראות במי בדברים אומרים ולשוזף עיניו באותם שלשה קדושים. ואכן, לא חלפה אלא שעה קלה ופשר דברי החוזה התחורר לו, כאשר באה השמועה אודות הני שלשה צדיקים ומצוקי ארץ שהאירו את הדור בקדושתם וזה עתה הופיעו ובאו לביתו של החוזה. היו אלה רבנו הרב'ק מראדושיץ, הרב'ק ר' יחזקאל מקוקמר והרה"ק ר' אברהם יחפא מקאנסקאואלא.

סבנו הצדיקים ובראשם החוזה לסעודה, כשהם משיחים בעניינים שברומו של עולם ומטיבים לבם ביניה של תורה וחסידות, ובין הדברים הגיעו לרדן בעניינה של הפסוק הנאמר באברות אבותינו: 'וַיֵּאָדָּם יְהוָה וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֲנָשִׁים נְצִיבִים יְעִלְיוּ' (בראשית יח ב). כאן נענה החוזה והתבטא באופן מופלג: 'לדעתי הכוונה אליכם!'

מעין רבו

לאחר הסתלקות רבנו, עשתה פעם אורחת חסידים מופלגים מבחינה בחברתו את דרכה אל הרב'ק ר' נתן דוד משידלובצה, לשבות בצלו את השבת ולהתבטח מתורתו וקדושתו.

במהלך השבת חלפה מושבה בראשם של החסידים: 'מה זה עלה בדעתנו לנסוע אל הרב'ק משידלובצה? הלא מוטב היה אילו היינו מקדימים ונוסעים להסופף אצל הרב'ק ר' יעקב מאפסא, אשר עוד זכה להיות מרואי פני קדשו של החוזה מלובלין.'

תיכף ומיד תפס הרב'ק משידלובצה את הרהורי לבם, וברוח קדשו השיב להם: 'אכן אמת הדבר, לא זכינו להכיר את החוזה מלובלין. אך זכינו להכיר את הסבא קדישא הרב'ק ר' יששכר בער מראדושיץ, אשר היה מעין רבו, וכל מי שזכה להכירו הרי זה כאילו הכיר את הרב'ק מלובלין!'

כוחה של בושה

עבודת הימים הנוראים, אצל חסידים ואנשי מעשה, לא החלה בימים הנוראים בעצמם ואף לא בחודש הרחמים והסליחות הוא אלול. כבר בשלהי חודש אב ניבטה חדרת יום הדין על פניהם של בני העלייה, ואילו אצל הקדושים אשר בארץ החלה עבודת הקודש הרבה קודם לכן.

כך גם היה אצל רבנו הרב'ק ר' יששכר בער מראדושיץ, אשר הכנה רבתי היה נוהג במשך כל השנה לקראת ימי הדין והרחמים, אולם אף לבני עדתו שלא היו בדרגתו הנחיל מעט מזער מעבודת הקודש זו, וכבר ביומא דהילולא רבא של רבנו האריז'ל, ביום ה' מנחם-אב, היה נוהג מדי שנה בשנה לסיים מסכת, ובסעודת הסיום שנערכה ברוב עם היה מעורר את קהל עדתו לשפר דרכיהם ולהיטיב מעשיהם לקראת יום הדין.

בהזדמנות זו, שנה אחר שנה, נהג רבנו לספר את הסיפור הבא: 'פאפער', קראו לו בני העיר. 'ישונני' בלעז.

אם עשרה קבים שינה ירדו לעולם, נטל הוא את כל העשר ועוד הוסיף לחלום על קבים נוספים. קורי שינה נסוכים היו על פניו תדיר, מקשטים את עיניו ברוק לעגני ומבהירים היטב כי זה עתה קם משנתו, או לחילופין עומד לשוב אליה תיכף, ושמא שני הדברים נכונים.

אך בקושי היה ניתק ממיטתו מדי יום, בשעות הבוקר המאוחרות או שעות הצהריים המוקדמות, תלוי בעיני המתבונן, מתמתח, מפהק, שולח מבט נוגה ומלא געגוע לכר והכסת המזמינים רק בלית ברירה פונה לעמל יזמו.

ויהי היום, הגיע ובא יום הדין הגדול והנורא.

אך אם חשבנו שדברי הקדמונים (דרכי משה או"ח ס' תקפג בשם הירושלמי) כי 'הישן בראש השנה - ישן אף מולו' ישפיעו על הליכות האיש ויגרמו לו לזנק חיש ממיטתו ולהימנות לכל הפחות אחת לשנה על משיכמי קום, טעות היא בבידנו.

הכל האמור חצוי לבית המדרש, עטויים קיטל צהור ועטופים בלטיה, המציצות תחת שמיים וארשת רצינות גבוה ניבטת מפניהם, רגליהם כמעט וכושלות בחדרת הדין. ורק אותו 'פאפער' נתון בחלום השביעי, או השמיני, מי סופר.

אלא שאף אם הוא עצמו כשל במידה מרובה בהתמודדות עם הסעיף הראשון בשלחן ערוך: 'יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בורא, שיהא הוא מעורר השחר', לא כן זוגתו הכשרה, אשת חיל שהשכימה הרבה קודם עלות השחר, ולצד הרצון להחיש פעמיה לבית הכנסת נחושה היתה להביא לכך שבעלה יפגוש אף הוא את בית הכנסת מצדו הפנימי, ועדיף בשעה שהציבור עודנו שם. ניגשה אפוא אל בעלה הסרוח במיטתו, זכרה היטב שדברי השכנוע הרגילים לא יועילו והזכירה תיכף את צמד המילים המעבירי חיל ורעדה בלב כל הדידי: 'ראש השנה! זעקה לבעלה, מבקשת לעורר לא נשמתו, 'תיכף מתחילה התפילה, ומה לך ישן!'

אלא שאף אם התעוררה נשמתו, גופו כלא אותה בערפילי שינה סמיכים. הבעל בשלו, מושך עד מעל ראשו את השמיכה הצמרירית ומתחפר לו בכר, טומן בו את ראשו ומתענג על כל רגע.

חלפה שעה קלה, והיא כבר מוכנה ליציאה. אבל משהו לא מוצא חן בעיניה. נדמה לה, וכך גם משדרת הנחירה שניסרה בחלל, כי בעלה עורנו בעולם משלו, עולם השינה. 'מה יהיה?! ניחר גרונה בייאוש, 'תיכף זועקי 'המלך' ואתה שקוע בשינה שאין לה תוסף!': אבל לא לא, גם זה לא עזר.

האשה, אשה כשרה המוכנה להקריב מעצמה עבור בעלה, התייאשה בסופו של דבר ואצה לבית הכנסת, אך החליטה לשוב מפעם לפעם לנסות לוודא כי הוא גם מצטרף לתפילת הציבור, כשלשם כך היא מוותרת על פסקי דומרא וגם שמונה עשרה, חזרת הוסיף וקריאת התורה, וכמסקי דהאמיצה אף את תקיעת השופר. אלא שכאן כבר לא עמדה לה רוחה בקרבה. 'תקיעת שופר! זעקה בקול לא-לה, ורק אז התנער לו הפאפער', קם ונעץ בה עיניו מפלבלות. משהו זע בלבו. בכל זאת, תקיעת שופר!

תיכף זינק ממיטתו, עודנו מעורפל למדי ורגליו בועטות מבלי משיים בנטלה המלאה והופכת אותה על פיה, ורק כעבור דקות ארוכות של התארגנות שלומיאילית למדי הצליח לגשש את דרכו אל הפתח ועשה את דרכו לבית הכנסת.

פניו עודם אדמדמות, מרוחות משהו, קורי השינה נסוכים על פניו וחותרו של הכר חקוק היטב ומבליט את העובדה שזה עתה פרש מהיכל השינה, וכך הופיע בבית הכנסת בנשימה טרופה, משרך רגליו פנימה.

בבית הכנסת, דממה מתוחה. הכל אחוים אימת הדין, בעל התוקע כבר עומד הכן לקראת תקיעת השופר, הרב הישיש בעל המקריא ניצב עם הטלית מופשלת על פניו ועיניו זולגות דמעות, והכל ממתינים במתח לשמיעת קול השופר שיעלה את תפילותיהם ובשקויהם, ויודיים וחוכיותיהם.

אולם, כמו כדי לבלבל את השטן, הופיעה דמותו המוקינית ונתקלה במאות עיניים נדהמות. ואם לא די במבטים ההמומים, באו החיוכים המובלעים ואז גלי הצחוק, עד שבית הכנסת כולו נסחף בריגע האתנחתא המבדחת והקהל כולו פרץ בצחוק משותף חסר מעצורים.

ניסה הגבאי להסות את הציבור, הלם הרב הישיש על הבימה, ניסו להשיב את הרצינות כנה, אך לשוא. המחזה המבדח היה חזק מהם, סותף אחריו את כלל המתפללים וסוחט מהם את מיטב העקיצות, ההלצות והעלבונוט שהיו באמתחתם. הילדים, זאטוטים שרק חיכו להזדמנות מעין זו, הקיפו אותו כגרון ולעגו למשבתו.

'עד כיו רב כוחה של בושה', סיים הרבי את המעשה המזעזע, 'שהבושה שספג האיש באותה העת עלתה השמימה ועמדה לזכותו, ובעקבות כך שפוקו בבית דין של מעלה כי בשכר ייסורי הנפש הללו יתכפרו כל עוונותיו!'

עיניו צופות למרחוק

ישב לו ר' יחיאל, אברך בר אוריין שותרו אומנותו ואין לו כל שיג ושיח עם הבלי העולם הזה, מחסידי המובהקים והקרוכים ביותר של הסבא קדישא מראדושיץ, וביקש לעבוד את קונו בשלווה, אלא שהשחרגה עליו דאגה שהלכה וגברה מיום ליום.

כמה וכמה בנות היו לו, נערות חסודות וצדקניות שזה מכבר הגיעו לפרקן, ועז חפצו היה למצוא עבורן את זיווגם ההגון, חתנים יראי שמים ובעלי מידות טרומיות, עובדי ה' העמלים בתורה בכל כוחם. אולם דא עקא, אותה שאלה נושנה וכסף מנלך' שמה, עמדה מול עיניו וטרפה את שלוותו, כמו מבקשת ללעוג לו ולמשאלתו זו.

'עבור חתן תלמיד חכם', החכימו אותו מכריז בינה, 'נדרש להעמיד סכום נכבד כנדוניה, זאת מלבד התחייבות להחזיק את החתן המיועד על שלחןך במשך תקופה ממושכת ולדאוג לכל מחסורו.'

'מחוחן שיתן את בנו לבתך', הוסיפו יודעי דבר, 'ידרוש בנוסף לערוך את שמחת הנישואין כדת וכדין וכמנהג בעלי בתים חשובים, במלבושי כבוד הדורים ועם בשר ודגים וכל מטעמים.'

היו מידידיו גם ששיברו מעט יותר בוטה, הבהירו לו בפשטות כי בדרך הטבע נבצר ממנו להשיג חתנים בני תורה לבנותיו וכי מוטב שישעב עבורם צעירים מלוחים היודעים פרק בהלכות משא ומתן, כדי שלכל הפחות יהיה מי שיוזן ויפרנס את בנותיו על הצד הטוב ביותר.

והשדכנים, הם כבר מזמן הרימו ידיים. בתחילה עוד ניסו להציע בני עלייה, למדנים מופלגים שיגשימו את חלומם של ר' יחיאל, אך יצחוק מול הסכום שזה האחרון הציע מצדו. 'כלום' היתה תשובתו הנבוכה, משום שמילה זו אכן מסכמת את כל שהיה לו, מאומה ששים דבר. נאנחו חללו, משכו בכתפיהם והמשיכו הלאה. מקווים שיתפכך ר' יחיאל מחלומו ההוי ויתחיל לחשוב באופן ריאלי.

אך ר' יחיאל אינו מתפעל, איתן הוא בדעתו. אחת היא לו ולא ירפה, חפץ הוא לבנותו רק בחתנים שכל הווייתם בתורה הקדושה ועולמם מושתת על יראת אהבת ה', והוא שם מבטחו בה' יתברך שיזמן את הרושם הראויים.

ראה אחד מידידיו הקרובים בצרתו, ולבו יצא אליו. פנה אליו הידיד והציע: 'הלא ישראל קדושים רחמנים בני רחמנים הם, נתבעים ונותנים. מה לך לשבת בביתך עד שילבינו שערות ראשן של בנותיך, בשעה שהנך יכול לצאת ולסובב בעיר ועיירות ישראל, לזכות את ישראל במצות הכנסת ללה ולקבץ את הסכום הדרוש לנדוניתך?'

שמע ר' יחיאל, סבר וקיבל. בתחילה אכן נבזך, התבייש ונזכר בכך שמיימו לא פשט ידו לנדבה, העדיף תמיד להסתפק במוטע ולפשוט נבילה בשוק ובלבד שלא יודקק לבריות. אך ההכרח לא יגונה. שוועת בנותיו האומללות הממתנות עד בוש לזיווגם עלתה באוזניו, דמעותיהן המיטו את לבו והוא יצא לדרכו כשלבנו כבד עליו.

בתחילת דרכו במוקצעות קיבוץ הנדבות עוד חווה ר' יחיאל קשיים, התנסה בהשפלה וכיבוש שאמר נואש, אולם עד מהרה ראה את ההצלחה מאירה לו פנים ונוכח לראות כיצד יד ההשגחה העליונה מלווה אותו להיכן שרק הלך. חזונו החסידית והתורנית העידה כי אינו מן הארתי פרחי ומאוכלי לחם החסד, אלא כי נקלע למצוקה של ממש ויש לעזור לו בכל דרך שהיא. מראה פניו שידר אדנות אצילית והווייתו היתה כשל בן תורה נכבד, והיה בכך כדי לרכך את אל לב בנייה העם ולפתוח את כיסם בנדב שיש בה ממש.

חלף חודש, עברו חודשים, ו' יחיאל צובר פרוטה לפרוטה, ממשיך לנדוד ולזכות את ישראל במצות הצדקה, עד שכעבר תקופה ממושכת עזר ר' יחיאל, מנה את המעות שהצטברו בכיסו והגיע למסקנה כי יש בידו די והותר כדי להשיא את בתו הבכורה לחתן תלמיד חכם מופלג, ואף להעמיד נדוניה נכבדה כמנהג בעלי בתים חשובים.

כעת, הגיע למסקנה, יכול הוא לשוב לביתו בלב שקט ולעדכן את השדכנים בבשורה המשמחת על כך שבידו לכסות כל הוצאה נדרשת, ובעזרת הבורא ייצא לסבב נוסף בבוא העת אצל בתו השנייה.

כשרגילי קלות וכמו נישאות מעצמן, פיו מפזם נעימה עליזה ולבו גדוש שבח הודיה לבורא העולם על חסדו הגדול עמו, עשה את רצית הבית, משתוקק כבר לבשר לבני ביתו כי יע בחסד ה' נאות הישועה קרובה מתמיד.

על אש הדרך, בעודו במעבה היער בואכה עירו, עזר ר' יחיאל לכמה רגעים והתפנה לצרכי גופו, כשהוא תולה ביתניים את תרמילו עם הכסף על ענף עץ מזדמן. אולם אך חלף זמן קצר, ר' יחיאל שב למקום ועיניו חשכו, כמעט ונפל תחתיו מתעלף. התרמיל, אותו תרמיל בו היה כל עמלו בחודשים הארוכים ותקוותו לנישואי בתו, פשוט נעלם כלעומת שהיה! במט קל סביבו גילה עקבות, מה שהבהיר כי התרמיל לא הצמיח רגלים. התרמיל פשוט נגנב.

ברגילים כושלות התיישב ר' יחיאל על אבן צד הדרך, דמעות זולגות מעיניו וגו רועד בכבי בבוש. כלימה הציפה אותו בחושבו על בני ביתו, על הבשורה המרה שייאלץ להביא עמו, וכאב עצום שחף אותו על המאבק והטרחה שהיו מנת חלקו במהלך תקופה כה ממושכת ועל שכר עמלו ורבו, שם עתה ידר כולו ויתחנן לפניו רגעים ספורים לאחור מכן, קה היתחם. האר רבי יש לו, איש האלקים היושב בראדושיץ, ומי אם לא הוא הכתובת בעת צרה שזכו. דמותו של הרבי עלתה בעיני רוחו, והוא ידע: הוא יעשה כעת את דרכו לראדושיץ, ישפוך את לבו לפני הרבי ויתחנן לפניו שיפעל עבורו בכוחו הגדול.

אך התיישב ר' יחיאל בפני הרבי, וכמו סקר דמעות נפרץ בבת אחת ועיניו ניגרו ללא הפוגה. כשקולו חנוק הוא בקושי מצליח לחלץ הברות שבורות מפיו, תיאר את מצב בנותיו הבוגרות, את עניותה הנוראה, את תקופת הנדודים הממושכת וההשפלה שבפשיטת הירד, ולסיים סיפר בשפל קול את אשר אירע עמו זה עתה באובדן הכסף.

האזין הרבי ברוב קשב לדבריו, נתן בו מבט רחמימי וזילף טללי נחמה על לבו הדואב. 'אל דאגה, הכסף במלואו ישוב אליך עד מהרה, אמר בבטחון, וכאן הוסיף וציין ברוח קדשו, 'דע לך כי חיל אחד המחמה הצבאי הסומך לעיר, הוא הוא הגנב, ובקרוב הוא ישיב לך את כספך עד הפרוטה האחרונה.'

איש כבר כעת אל המחמה, שם תתייצב מול מפקד המחנה ותבהיר לו כי יודע הנך אודות חילי במחנהו אשר זה זמן רב שולח ידו בגניבה, הורה לו הרבי, וראה לציין בפניו כי יודע אתה היטב מיהו אותו חייל, תציע לו כי יערוך מסדר לחייליו, ואתה תוכל להצביע על אותו חייל.

במענה לתהיית ר' יחיאל יוכל לזהות את החייל, השיב רבנו: 'אלמך את סוד הדבר. כאשר תתייצב מול מסדר החיילים, רובם ככולם יקמוטו בזרועותיהם, אולם רק אחד מהם, כשתעבור לצדו, יירק בפניו ויאמר: 'לך מכאן, יהודי מזוהם!' ואז תדע כי הוא הגנב ותצביע עליו בפני המפקד.'

דברי הרבי היו לחידה בעיני ר' יחיאל, אולם היטיב לדעת כי עיני רבו הקדוש צופות למרחוק וכי יודע הוא דברים שאין בכח בן אנוש רגיל לדעת. ללא הרהור או ספק עשה את דרכו את המחנה, מתאזר באומץ ובבטחון בדברי הרבי וצועד בנחישות לעבר מפקדתו של מפקד המחנה.

חייל אחד במחנה מוציא לך שם רע, ציין בבטחון רב בפני המפקד ההמום, זאם רק תערוך מסדר ותציג את כלל החיילים בפני - אוכל להצביע על החייל הסורר ולכן תוכל להעמידו לדין ולהסיר את חרפה מן'.

שמע מפקדתו, ואם כי התפלא והטיל ספק באמיתות דברי האיש, אך ליתר בטחון החליט לעשות כדבריו. על אתר זומנו כלל חיילי המחנה, התייצבו למסדר קפדני ור' יחיאל החל לסקור אותם אחד לאחד. כדברי הרבי כן היה, ובעבורו על ידי חייל מלוגני פלט הלא נאצה שקטה: 'לך מכאן, יהודי מזוהם!' ותיכף ידע ר' יחיאל להצביע ולהבהיר כי כלפיו הדברים אמורים.

בהוראת המפקד נגרו החייל ונכפת, כשאנשיו של המפקד מלקים אותו בשוט מכה אחר מכה ומנסים לחלץ מפיו הודאה באשמה. אולם הלה, גברתן עץ גרם וגבה קומה, לא נבהל מכמה מכות. הוא עמד על דעתו, התעקש ואמר כי אינו יודע במה מדובר ואך שקר טעלי בו.

אך לפתע, ללא סיבה הנראית לעין, החל החייל לזעוק בקול גדול: 'מודה אני הנני החייל המדובר ואכן גנבתו במשך תקופה מכל הבא ליד, אני אחראי לשרות הגניבות שאירעו לאחרונה באזור בו האשמה: קחו אותי אל היער ואציי לפניכם את התרמיל שהסתרת'.

תמה המפקד לפשר השינוי הפתאומי בעמדת החייל, והציג את פליאתו בפניו: 'מה אירע פתאום? מדוע החלטת להודות באשמה ומה הביא לך במקום שאף המכות לא הועילו?'

'לא היתה לי כל ברירה', ציין החייל כשעיניו מביטות נכחן בחרדה ואישונו כמעט תורגים למקומים באימה, 'זקן יהודי נגלה אלי לפתע, הציג בפני את איבריו הפנימיים - הכבד והריאה, והתרה בי בפנים חמורות כי אם לא אודה על אשמי כאן ועכשיו - פה תהא מיתתי'.

רעדה אחזה בר' יחיאל לנוכח הדברים, והוא פנה אל החייל: 'האם תואיל לתאר לי את דמות אותו זקן?'

נעתר לכן החייל, ומרגע לרגע חזרו פניו של ר' יחיאל, התיאור הלם במדויק את דמותו של רבו הקדוש, הרבי ר' יששכר בער מראדושיץ ששלחו ונהה. המפקד מצדו עמד בצד ועקב אחר הדברים, ומשך לו נותרה לר' יחיאל ברירה אלא לספר לו את השתלשלות הדברים.

התפעלות אחזה במפקד, והוא לא היסס לפני שדרש נחרצות: 'ברצוני להכיר את הרבי עליו אתה מדבר. אם ראייה כה זכה לו וכוחותיו הפלאיים מגיעים עד כדי כך, חפץ אני כי יגלה לי את צפונות חיי והעדתו להתרחש עמי'. ולא הסתפק בכך המפקד אלא אף הוסיף איום מפורש: 'במידה וישיב לי הרבי תשובה הגונה, הרי טוב. אולם אם יענה לי שלא כהוגן - לא אהסס לירות בו במקום!'

נחרד ר' יחיאל לנוכח הדרושה החצופה והאיס המבהיל, אך ברירה לא היתה לו. עלה אפוא יחד עם המפקד על כרכרה הדורה, ויחד עשו את דרכם לראדושיץ והתייצבו לפני הרבי.

אך הציג המפקד את רגלו על סף לדתו של הרבי, והנה פונה אליו הרבי במבט חמור: 'בן מוות אתה! דע לך כי התחלפו להם המכתבים ששלחת. אלה ששיגרת למלך צרפת הגיעו לקיסר הרוסי, ולהיפך'.

המפקד, כך ניכר בביורו מסבר פניו המאבדות מצבעו, הבין היטב למה כוננת הרבי. מסתבר שזה עידן ועידנים הוא משמש כמרגל ברוסיה עבור צרפת, וכחלק מתפקידו מוטל עליו לשלוח מפעם לפעם מכתבים גדושי חנופה לקיסר רוסיה, כדי לכבוש את לבו.

כך אירע, לרוע מזלו, שבפעם האחרונה בה שלח מכתב חנופה לקיסר רוסיה, ובמקביל שלח מכתב הנושא בחובו ענייני ריגול סודיים ביותר לממשלת צרפת, התחלפו המכתבים בטעות והוא שלח את מכתב הסודות החשף - אל הקיסר הרוסי, ואילו את מכתב החנופה - למלך צרפת.

המפקד היטיב להכיר את יחסם של הרוסים למרגלים ובוגדים, והוא ידע כי סופו נחרץ. על אתר, ברוב ייאוש, נטל את רובהו הארוך וירה בעצמו למות כשהוא מסיים את חייו באמצעות אותו רובה בו איים לפגוע ברבי הקדוש. כן יאבדו כל אויביך ה'.

והיו עיניך רואות את מורייך

שח הגה"צ ר' יחזקאל אב"ד זארנוב:
היה זה בימי חורפו של הרה"ק ר' יחיאל מאדושיץ, לאחר תום תקופת מיונותיו של שלחן חותנו. ניגש אליו חותנו והושיט לו צוור עם סך נכבד, בו יוכל לסחור ולפרנס עצמו בכבוד מבלי להזדקק לבריות.

הרה"ק מאדושיץ, כתלמיד מובהק ונאמן לרבו הסבא קדישא מראדושיץ, דבוק היה באמונת חמדים עד לאחת ולא עשה אף צעד בחייו מבלי שנועץ קודם לכן עם רבו הגדול וקיבל את ברכתו. למהלך, אף הפעם, טרם שחלה את צעדיו בתחום המסחר, עשה את דרכו אל רבו ועשה אצלו את שבתו.

בעת שערך רבנו את שלחנו הטהור, נשא מדברות קדשו, ובין הדברים אמר כי אם נתון האדם חס ושלום במצב של צרה וסכנה, אזי סגולה בדוקה וגדולה עד למאד היא להעלות בעיני רוחו את דמות דיוקן רבו. במוצאי שבת קודש ניגש לרבי וביקש את ברכת הדרך, ויצא לדרכו כשדברי התורה הללו נשכחים עם הזמן מזכרונו.

אולם שוד ושבר, לא הרחיק לכת במסעו, והנה כמו משום מקום צצו להם שני גברתנים בעלי חזות מייאמת, שלפו נשק והכבירו באימים עד שהכריחו אותו למסור להם את כל אשר לו, על כספו וצוררו, עגלתו ואף הסחורה שנשא עמו אל היריד. אך לא הסתפקו הללו בכך, אלא בחששם כי ימסור אותם לשלטונות, ויצא לרצחו נפש רחל' ולהשליך את גופתו אל הנהר הסמוך. ואכן, כשהלסתם כן עשו, כפתו אותו היטב בחבלים עבים והחלו גוררים אותו אל הנהר, כשכל אותה העת הוא עצמו המום מהמתרחש ואף אינו מצליח לחלץ מפיו כל קריאה לעזרה.

רק כעבור כמה רגעים, לפתע עלו בזכרונו דברי הרבי באותה שבת. תיכף החל לצייר בדמיונו את דמות רבו, מעלה בעיני רוחו את דיוקנו המדויק ומתחוק באמונת חמדים תמה.

מיד לאחר מכן - באורח נס של ממש, ראה ממרחק שני קוזקים וכרכים על סוסים ובידיהם שוטים של עור. החל אפוא לזעוק לעזרה, לקרוא להם שחישו להצילו, ואכן החישו הללו את פעמי סוסיהם והצילוהו מידי הרמזאים השפלים, כשתיכף לאחר מכן אסרו את השודדים והביאו אותם העירה למשפט. שם,

לנוכח חומרת מעשיהם, פסק השופט העירוני להכות כל אחד מהם חמישים מלקות, ובנוסף לכלוא אותם למשך עשרים שנה בבית הסוהר.

אך הסתיים המשפט, והרה"ק מאדושיץ לא איחר לבוא לפני רבו ולספר לו את ההתרחשות הגניטת שאירעה עמו את חסדי ההשגחה שחצלוהו מדרת שחת.

נענה הרבי ואמר: 'זוכר הנך את דבריי באותה שבת? אין זאת אלא שסגולה נוראה זו היא שעמדה לך להצילך מידי מבקשי נפשך. דע לך, כי לא היו אלה שני קוזקים שהצילוך, אלא מלאכי מרום שירדו כדי להצילך!'

ורפא ירפא

אך כבן שש היה החסיד המופלג ר' יהושע ש"ב מראדושיץ, כאשר התייתם מהוריו ונותר יתום עגול, אומלל ובודד בעולמו. משראה כך הרה"ק ר' יששכר בער מראדושיץ, חס על הילד ואספו אל ביתו, דאג לכל מחסורו וגידל אותו כביכול היה זה לידו שלו.

במשך שנים ארוכות סבל הילד מהופעתה של מחלת עור נוראה, מעין שחין שפשט בראשו ופשה עור ועוד עד שהגיע כמעט לתוך עיניו, וכמעט שהתעורר בשתי עיניו כתוצאה מכך. רפואות שונות לא הועילו, סממנים כאלה ואחרים לא פעלו מאומה, והשחין הנורא המשיך ללוות אותו לאורך כל שנות ילדותו.

אך אם גדול היה סבלו בשנות הילדות, דאגה רבתי אפפה את לבו של הילד הטהור בהתקרב היום בו ייכנס לעול תורה ומצוות, וצורתו צרה - כיצד יוכל להניח תפילין של ראש, בעוד ראשו אפוף שחין פורח שאינו נראה כמתעתד להיעלם בקרוב והפצעים רק הולכים ומתברבים, מחמירים מיזם ליום?

גמר הילד אומר בדעתו, כי במוצאי שבת קודש, לאחר שהקהל כולו יסיים להיפרד מהרבי, ייכנס הוא אל הקודש פנימה ולא ייצא עד שיבטיחו הרבי נאמנה כי יזכה לרפואה שלימה בקרוב.

את מחשבתו לא איחר להוציא מן הכח אל הפועל, ותיכף במוצאי השבת הקרובה התייצב בחדרו של הרבי, פרץ בכי ותיאר את הכאב המתמשך ואת השחין המייסר, את השנים הארוכות בהן הוא מנסה כל רפואה שהיא ואת העובדה שזה מכבר הודו הרופאים כי ידם קצרה מהושיע. 'איך אוכל להניח תפילין כך' מירר הילד בכי, 'כשראשי מלא תברבורות ופצעי שחין?'

הרבי התקשה לעמוד בצערו של הילד, על אתר שלח וביירר אצל הרבנית, האם כבר הספיקה לטווף את כלי החרס בו בישלה את הקונגל לשבת. קורת רוח עלתה על פניו כשנענתה הרבנית שטרם עשתה כן, והוא נטל את הכלי המוכתם בשמנונית הקונגל, ניגב את שיירי השמן באמצעות פיסת נייר והניח את הנייר עצמו על ראש הילד, תוך שהוא מצוה עליו לבל יסיר אותו מראשו כלל ועיקר, ואף לא בעת שינתו.

עשה הילד כדברי הרבי, והנה פלא ונס גלוי. ויהיה בבוקר, בציווי הרבי הסיי הילד את פיסת הנייר מראשו וגילה כי השחין כולו, על המוגלה והדם שבו, נותר דבוק לפיסת הנייר ולא הותיר אף לא זכר כלשהו על ראשו!

פנינים מתורתו

באחד הבקרים הביט פעם הרה"ק ר' זאב וואלף מויטומיר בעל 'אור המאיר' מבעד לחלון בית מדרשו, החווה נכחו והצביע לתלמידיו: 'ראו נא, לביבת גבינה פורחת לה בחוץ...'

הביטו התלמידים נכחם, אך לפליאתם לא ראו מאומה מלבד אברך העושה את דרכו לתפילה, סליתו ותפילו תחת שחיו והוא ממנה לעבוד את קונו. היו דברי רבם לפלא בעיניהם, אולם השכילו להחשות ולהמתין להסבר.

'חמותו של אברך זה האיזה בו למחר לתפילה; הסביר הרבי, 'כדי שהלביבות שהכנינה עבורו לארורות הבוקר לא יתקררו. במחשבה זו הוא רץ לתפילה, וכידוע מאמר הבעל שם טוב שבמקום שמחשבתו של אדם - שם הוא. זו הסיבה שראיתי לביבת גבינה אצה לה ברחוב...'

ברוך זו היה מפרש הרה"ק ר' אליעזר דוד מראדושיץ בשם זקנו הסבא קדישא ר' יששכר בער מראדושיץ את שיחתם של אליעזר עבד אברהם, לבן ובתואל.

'ויחש לפניו ללכל יאמר לא אכל עד אם דברתי דבריי ויאמר דברי: ויאמר עבד אברהם אנכי' נאמר באותה פרשה (בראשית כד לג-לד), וכך פירש:

בתואל ולבן הצעו לאליעזר לשבת, לסעוד את לבו, אולם היות והיה אליעזר באותה שעה קודם לתפילה לא ניאור לכך, בטענה כי 'לא אכל עד אם דברתי דבריי, היינו שאסור לאכול לפני התפילה.

נענו הם בקוצר רוח: 'דברי! כלומר, התפלל במרצה, אל תמשוך את הזמן... ואילו אליעזר מצדו נענה ואמר להם: 'עבד אברהם אנכי' לא ככל האלמונים אני, המריצים תפילתם כדי לסיימה ולהשיך בענייניהם, הלא חפץ אני להתפלל כשם שלימני רבי אברהם, במתינות וביישוב הדעת, בדביקות והתעוררות הנפש.